

Bogurodzica jako pieśń wyrastająca ze średniowiecznego kultu maryjnego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Bogurodzica*, [w:] Wiesław Wydra, Wojciech R. Rzepka, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984, s. 235.
- Źródło: *Postuchajcie, bracia miła...*, [w:] Wiesław Wydra, Wojciech R. Rzepka, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984, s. 245–246.

- Źródło: *Maryja, czysta dziewice*, [w:] Wiesław Wydra, Wojciech R. Rzepka, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984, s. 238–239.
- Źródło: *Radości Wam powiedam*, [w:] Wiesław Wydra, Wojciech R. Rzepka, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984, s. 242–243.
- Źródło: *Krolewno Niebieska...*, [w:] Wiesław Wydra, Wojciech R. Rzepka, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984, s. 248.

Bogurodzica jako pieśń wyrastająca ze średniowiecznego kultu maryjnego

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Bogurodzica to najstarszy poetycki tekst w języku polskim. Nie oznacza to, że wcześniej nie mogły powstać w polszczyźnie także inne strofy, ale przy obecnym stanie wiedzy należy przyjąć, że od słów „*Bogurodzica* dziewica, Bogiem sławiona Maryja!” zaczynają się dzieje literatury w naszym języku. Należy go też traktować jako przejaw powszechnego kultu Maryi w średniowiecznej Polsce.

Twoje cele

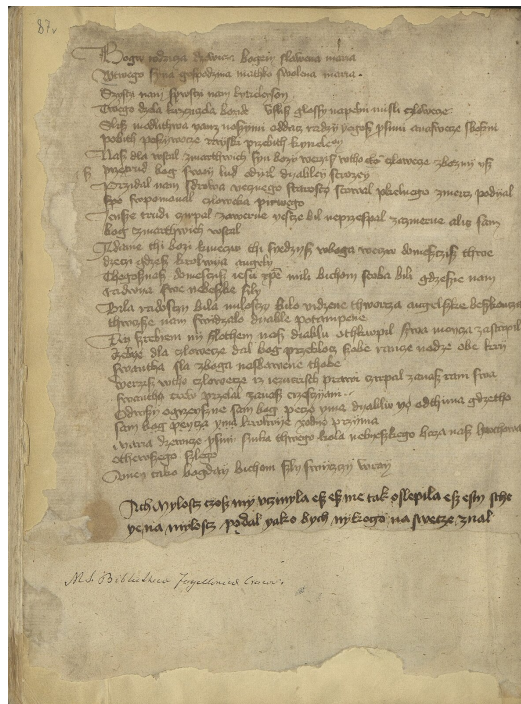
- Dokonasz analizy czterech utworów: *Bogurodzicy*, *Posłuchajcie, bracia miła...*, *Maryja, czysta dziewice...* oraz *Radości Wam powiedam...*
- Scharakteryzujesz podmiot liryczny i adresata w utworach: *Bogurodzica*, *Posłuchajcie, bracia miła...*, *Maryja, czysta dziewice...* oraz *Radości Wam powiedam...*
- Połączysz tytuły utworów średniowiecznych (*Bogurodzica*, *Posłuchajcie, bracia miła...*, *Maryja, czysta dziewice...* oraz *Radości Wam powiedam...*) z wydarzeniami z dziejów Jezusa i Maryi.

- Porównasz funkcję pełnioną przez Maryję w *Bogurodzicy* i *Maryja, czysta dziewice...*

Przeczytaj

Bogurodzica – pieśń o Chrystusie i Maryi

Bogurodzica to niewielki utwór – dwie zwrotki składają się z 11 wersów. Każdemu z nich poświęcono wiele opracowań. Mimo że badacze wciąż spierają się o autorstwo dzieła, czas jego powstania i ewentualne źródła, to zgadzają się w dwóch podstawowych kwestiach: jest to najstarszy znany nam tekst poetycki napisany w języku polskim i zalicza się go do kategorii arcydzieł. Wątpliwości budzi natomiast tak ważne zagadnienie, jak przynależność do określonej kategorii literackiej. Tradycja zalicza *Bogurodzicę* do pieśni maryjnych, jednak tego typu kwalifikację można utrzymać tylko pod pewnymi warunkami. Analiza treści dzieła wyraźnie wskazuje na chrystocentryczny charakter utworu. Jezus jest tu główną postacią, obecną w obu strofach, a Matka Boża pojawia się wyłącznie w strofie inicjalnej. Nie oznacza to obniżania rangi Maryi ani w obrębie tego dzieła, ani w religijności średniowiecznej, ale wskazuje na zgodną z dogmatami chrześcijańskimi hierarchię bytów, według której Syn Boży zajmuje ważniejszą pozycję niż jego Matka.

Rękopis *Bogurodzicy* przechowywany w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

[Incipit](#) utworu oraz zawartość pierwszej strofy usprawiedliwiają traktowanie *Bogurodzicy* jako utworu maryjnego, co z kolei potwierdza obecność kultu Matki Bożej w średniowiecznej Polsce. Wskazują także na funkcję pośredniczki między Bogiem a ludźmi, pełnioną przez Maryję zarówno w tym tekście, jak i w teologii chrześcijańskiej, a dokładnie – [katolickiej i prawosławnej](#).

Kult Matki Bożej w średniowieczu – święta i obrzędy

Kult Matki Bożej stał się jednym z ważnych wyróżników katolicyzmu polskiego – zaowocował m.in. ślubami lwowskimi (1 IV 1656), w których król Jan Kazimierz oddał Rzeczpospolitą pod opiekę Maryi, Królowej Polski. W średniowieczu kult maryjny nie miał tak wyraźnego nacechowania narodowościowego. Był podobny w całej Europie, choć realizowano go na różne sposoby. Jednym z nich były obchody świąt maryjnych. Pojawiły się one w kalendarzu roku liturgicznego już na początku średniowiecza i są dowodem na długą tradycję oddawania czci Matce Bożej. Do końca XIV w. przejawiała się ta tradycja szczególnie w trakcie czterech świąt, których podłożem były dokonane w IV i V w. ustalenia dogmatyczne dotyczące boskiej i ludzkiej natury Chrystusa. W ten sposób wskazywano na znaczenie kobiety, która urodziła Jezusa: naturalne stało się nazwanie jej Bogarodzicą. Wspomniane święta to: Narodziny Maryi, Zwiastowanie (podczas którego przypominano moment nawiedzenia Matki Bożej przez anioła Gabriela), Oczyszczenie Najświętszej Maryi Panny (upamiętniające przyniesienie Jezusa do świątyni po 40 dniach od narodzin), wreszcie – Wniebowzięcie (zwane też świętem Matki Boskiej Zielnej). Obrzędy te były obecne w liturgii Kościoła od przełomu IV i V wieku. Pod koniec XIV stulecia pojawiły się dwa nowe święta: uroczystość Niepokalanego Poczęcia oraz Nawiedzenie (opisane w Ewangelii spotkanie Maryi i jej kuzynki św. Elżbiety, późniejszej matki św. Jana Chrzciciela). Oba święta wpisano do kalendarza liturgicznego wówczas, gdy najprawdopodobniej *Bogurodzica* już istniała – historycy literatury przyjmują, że powstała około połowy XIII stulecia.

Śluby lwowskie Jana Kazimierza, fragment obrazu Jana Matejki

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Kult Matki Bożej w średniowieczu – kościoły i zakony

O znaczeniu Maryi w teologii chrześcijańskiej świadczyła działalność zakonów. Upowszechniały one cześć dla Matki Bożej, koncentrując się na przypisywanych jej cnotach. Franciszkanie, dominikanie, kartuzi, karmelici byli zaangażowani

w propagowanie kultu maryjnego. Zajmowały się tym również bractwa, do których należały osoby świeckie. Znaczenie Maryi w chrześcijańskiej Europie potwierdzają także liczne wezwania maryjne nadawane kościołom – w diecezji gnieźnieńskiej pod koniec XV stulecia istniało ok. 3900 parafii, a w niemal 600 z nich świątynie nosiły nazwy związane z Matką Bożą.

Kult Matki Bożej w średniowieczu – modlitwy i dzieła plastyczne

Kult Matki Bożej poświadczają kierowane do niej modlitwy, poświęcane jej kazania i hymny. W średniowieczu popularną formą czczenia Maryi były litanie, w których za pomocą [enumeracji](#) wymieniano kolejne przynależne rodzicielce Jezusa tytuły zaczerpnięte z Biblii oraz literatury dogmatycznej, dołączając do nich prośby i podziękowania. W XI w. jedną z głównych modlitw maryjnych stał się tzw. Psalterz Najświętszej Maryi Panny, potocznie nazywany różańcem. Nazwa wywodzi się od łacińskiego słowa rosarium, czyli wieniec róż, i ma symbolizować obdarowywanie Maryi kwiatami-modlitwami.

Deesis, Hagia Sofia, mozaika z XIII wieku

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Maryję przedstawiano także na obrazach ([ikonach](#)), [freskach](#) i rzeźbach. W postaci plastycznej oddawano treść epizodów opisanych w Biblii, ale sięgano także po inspirację do [apokryfów](#). Jednym z popularnych w średniowieczu motywów, który nie ma potwierdzenia w Piśmie Świętym, jest kompozycja zwana [deesis](#). Ukazywała ona spotkanie trzech osób: Jezusa – jako władcy świata, Maryi oraz Jana Chrzciciela. Zadaniem dzieł realizujących ten motyw było uzmysłowienie wiernym, że Matka Boża i kuzyn Jezusa są najlepszymi orędownikami wstawiającymi się za ludźmi u Boga.

Deesis w Bogurodzicy

Mediewiści dostrzegają obecność motywu *deesis* również w *Bogurodzicy*. W pierwszej strofie wierni proszą Maryję, by wyprosiła u Jezusa przychylność dla ludzi. Druga zwrotka zawiera konkretne błagania skierowane do Chrystusa. Maryja i Chrzciciel przyjmują więc na siebie rolę pośredników między Stwórcą a człowiekiem. Nieznany autor pieśni wprowadził do utworu typ relacji podkreślającej z jednej strony znaczenie Maryi, z drugiej – uwzględniającej dogmatycznie usankcjonowaną hierarchię.

” *Bogurodzica*

[Bogurodzica dziewica](#), Bogiem [sławiena](#) Maryja,
U twego [Syna Gospodzina](#) matko [zwolena](#), Maryja!
[Zyszczy nam](#), [spu\[ś\]ci nam](#).
[Kyrieleison](#).

[Twego dzieła Krzciciela](#), [bożycze](#),
Usłysz głosy, [napęń myśli](#) człowiecze.
[Słysz](#) modlitwę, [jaż nosimy](#),
A [dać raczy](#), [jegoż](#) prosimy:
A na świecie [zbożny](#) pobyt,
Po żywocie [ra\[j\]ski przebyt](#).
Kyrieleison.

Słownik

apokryf

(gr. *apókryphos* – ukryty) tekst, w którym znajdują się motywy nawiązujące do Biblii lub innych dzieł religijnych, ale nieuznany przez Kościół za natchniony (co nie oznacza odrzucenia go jako pomocy w katechizacji wiernych).

W nomenklaturze filologicznej określa się tak utwory mające charakter mistyfikacji, np. ogłaszane jako nieznanego dotąd dzieła danego twórcy

deesis

(gr. modlitwa) motyw w kulturze chrześcijańskiej, realizowany w postaci obrazowania trzech osób: Jezusa Chrystusa jako władcy oraz Maryi i Jana Chrzciciela jako pośredników zanoszących do Jezusa ludzkie modlitwy

enumeracja

(łac. *enumeratio* – wyliczenie); wyliczenie, środek stylistyczny polegający na wyszczególnianiu elementów określonego zbioru

incipit

(łac. *incipere* – zaczynać); początkowe wyrazy utworu literackiego, przywoływane w celu jego identyfikacji, kiedy tekst nie został opatrzony tytułem

ikona

(gr. *eikón* – obraz) – charakterystyczny dla kręgu kultury bizantyńskiej obraz sakralny, wyobrażający postacie świętych

fresk

(wł. *fresco* – świeży) – technika malarstwa ściennego polegająca na malowaniu na mokrym tynku farbami odpornymi na działanie zawartego w zaprawie wapna; w potocznym znaczeniu: każde malowidło ścienne, wykonane dowolną techniką

Film

Polecenie 1

Na podstawie wysłuchanego wykładu dr. hab. Jacka Gładziewskiego z Uniwersytetu Warszawskiego wyjaśnij, czym jest *deesis*.

Polecenie 2

Przedstaw propozycje definiowania gatunkowego *Bogurodzicy* i rozstrzygnij, do jakiego gatunku powinno się zaliczać ten utwór.

Polecenie 3

Wykonaj mapę myśli, w której zanotujesz najważniejsze informacje dotyczące *Bogurodzicy*.

Trwa wczytywanie danych..

Film dostępny pod adresem </preview/resource/RyhIU2YvMCiF9>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Analiza Bogurodzicy*.

Słownik

aklamacja

jednogłośnie uznanie czegoś

millenaryzm

wiara w tysiącletnie panowanie Chrystusa na ziemi przed końcem świata

kwalifikator

1. informacja, zwykle w postaci skrótu, podawana przed niektórymi definicjami w słowniku lub encyklopedii, określająca zakres użycia danego wyrazu lub jego charakter; 2. osoba dokonująca kwalifikacji czegoś

kanoniczny

1. ogólnie przyjęty jako norma; 2. należący do kanonu zasad, ustaw prawnych, tekstów; 3. dotyczący przepisów prawa kościelnego

patronimik

nazwisko, nazwa lub przydomek utworzone od imienia, nazwiska albo nazwy urzędu ojca albo przodków

Sprawdź się

Teksty do ćwiczeń

” *Posłuchajcie, bracia miła...*

Posłuchajcie, bracia miła,
Kcęć wam skorzyć krwawą głowę;
Usłyszycie moj zamętek,
Jen mi się zstał w Wielki Piątek.

Pożałuj mię, stary, młody,
Boć mi przyszyły krwawe gody;
Jednegociem Syna miała
I tegociem ożalała.

Zamęt ciężki dostał się mie, ubogiej żenie,
Widząc rozkrwawione me miłe narodzenie,
Ciężka moja chwila, krwawa godzina,
Widząc niewiernego Żydowina,
Iż on bije, męczy mego miłego Syna.

Synku miły i wybrany,
Rozdziel z matką swoją rany!
A wszakom cię, Synku miły, w swem sercu nosiła,
A takżeż tobie wiernie służyła,
Przemow k matce, bych się ucieszyła,
Bo już jidziesz ode mnie, moja nadzieja miła.

Synku, bych cię nisko miała,
Niecoć [bych ci wspomagała](#);
Twoja główka [krzywo wisa](#), tęć bych ja podparła,
Krew po tobie płynie, tęć bych ja utarła,
Picia wołasz, piciać bych ci dała,
Ale [nie lza dosiąc](#) twego świętego ciała.

O anjele Gabryjele,
Gdzie jest ono tve wesele,
Cożeś mi go obiecował tako barzo wiele,
A [rzekecy](#): Panno, pełna jeś miłości,
A ja pełna smutku i żałości,
[Sprochniało](#) we mnie ciało i moje wszytki kości.

Proścież Boga, wy [miłe i żądne maciory](#),
By wam nad dziatkami nie były takie to pozory,
[Jele ja nieboga ninie dziś zeźrzała](#)
Nad swym, nad miłym Synem [krasnym](#),
Iż on cirpi męki [nie będąc w żadnej winie](#).

Nie mam ani będę mieć jinego,
Jedno ciebie, Synu, [na krzyżu rozbitego](#).

Źródło: *Postuchajcie, bracia miła...*, [w:] Wiesław Wydra, Wojciech R. Rzepka, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984, s. 245–246.

” **Maryja, czysta dziewice**

Maryja, czysta [dziewice](#),
Daj nam widzieć Boże lice,
[Niebieskie dziedzice!](#)

Czysta, Krysta jeś poczęła
I [snosiła](#), porodziła,
Z nas pirwsza prosiła.

Przez ten twój naświętszy owoc,
Miła Panna, racz nam wspomoc,
Na duszy, na ciele [wzmoc](#).

Widzisz, zesmy opętani
[Wielikimi niemocami](#),
Przez to proś za nami.

Wierzymy, iż cie [wysłusza](#)
Ten, [jen wszytkim światem rusza](#),
Jegoż [wsza twarz słusza](#).

[Ty`ś` naświę`t`sza modlisz kiegdę](#),
Modlą wszytscy święci [tegdę](#),
Milczą – milczysz [wszegdę](#).

[Abychom](#) na tem kazaniu
K swemu Bożskiemu poznaniu
[Po tem zawitaniu](#),

Zgotowano jest wszem dobrym,
[A osobnie Bogiem szczodrym](#),
[Pozdrow pozdrowienim](#)

[Z nas każdy, tym pozdrowi ją](#)
Anjoł, gdyż naświętszą wieci,

Rzekąc: „Zdrowa jeś Maryja”.

Źródło: *Maryja, czysta dziewice*, [w:] Wiesław Wydra, Wojciech R. Rzepka, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984, s. 238–239.

” ***Radości Wam powiedam***

Radości wam powiedam, Iżec nową pieśń składam O Krolewnie
Niebieskiej Ku uciezce krześcijańskiej.

Izajasz prorok nasz, Uczynił nam barzo w czas, Wzjawił nam wielką
radość, Rzekąc: „Przydzie niebie(s)ki gość.

Narodzi sie z dziewice Na człowiecze oblicze [...].”

To, cso prorok powieđał, Potem anjoł zwiastował, Iżec sie ma
narodzić Pan, Jen zbawi dusze sam.

Do Nazaret poselstwo Żrządziło wierne Bostwo, By Gabryjel
nawieđził, Dziewicy poselstwo wzjawił.

Ktorą wybrał Niebieski Ociec, Syn i Duch Święty, By sama matką była,
Iżby Krysta porodziła. [...]

Pozdrowił ją pokornie, Mowił z nią wielmi śmiernie: „Zdrowaś, Panno
miłości, Porodzisz Krysta w radości.>” [...]

Rzekła k niemu Maryja: „Temu sie dziwuję ja, Kakoć syna mogę mieć,
O mężu nics nie chcę wieđzieć”.

Anjoł jej odpowi(e)dzie: „Słuchaj tego, gospodze, Duch cie Święty
nawieđzi, Jen tę rzecz wszyckę obrzędzi.

Nie człowiecstwem to będzie, Duch Święty w tobie siedzie, Świętość to jego oprawi, Ciebie przy twej części ostawi. [...]

Csoć umyślił z wieczności, Zbawić swój lud żałości, Tego dzisiaj dokonał, Mie k tobie w poselstwo posłał.

Nie racz tego odmawiać, Z ciebieć ma być [Boża Mać](#), [Mieszkaż ludu zbawienie](#), Uczyń temu dokonanie.

Przykład tobie dziwny dam, Bo mi Bog przykazał sam, Elżbieta synem chodzi, Świętego Jana porodzi. [...]

Zdrowaś, pełna miłości, Zbawi nas naszej żałości, Podziękuj mu z dobroty, Ukroci ludzkie kłopoty”.

Maryja rzekła k niemu: „Dziękuję Bogu memu, Iże jemu tako lubo Uczyńić we mie to cudo. [...]”

[Śpiewajmyż ją wiesiele](#), Boć w niej dobrego wiele, W każdej dobrej duszy Serce sie ku Bogu ruszy.

W końcu tego śpiewania Dla naszego zbawienia Daj szczęście zdrowie, Panie, Przy śmierci dobre skonanie.

[...]

Źródło: *Radości Wam powiedam*, [w:] Wiesław Wydra, Wojciech R. Rzepka, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984, s. 242–243.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz, który z czterech utworów (*Bogurodzica*, *Postuchajcie, bracia miła...*; *Maryja, czysta dziewice...*; *Radości Wam powiedam...*) zawiera wezwanie skierowane do wiernych, aby odmawiali modlitwę „Zdrowaś Maryja”?

„Bogurodzica”

„Radości Wam powiedam...”

„Maryja, czysta dziewice...”

żaden z czterech utworów

„Postuchajcie, bracia miła...”

wszystkie cztery utwory

Ćwiczenie 2

Zaznacz poprawne dokończenia zdania. We wszystkich czterech utworach (*Bogurodzica; Posłuchajcie, bracia miła...; Maryja, czysta dziewice... oraz Radości Wam powiedam...*) mowa jest o:

aniele Gabrielu.

Bogu Ojcu.

św. Elżbiecie.

rzymskich żołnierzach.

św. Józefie.

Matce Bożej,

Jezusie.

Janie Chrzcicielu.

Duchu Świętym.

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj tytuły utworów: *Bogurodzica*, *Postuchajcie, bracia miła...*, *Maryja, czysta dziewice...* oraz *Radości Wam powiedam...* do epizodów z dziejów Jezusa i Maryi, które w tych utworach są wymieniane.

Wydarzenie	Tytuł utworu
Zwiastowanie	<input type="text"/>
Narodziny Jezusa	<input type="text"/>
Zachowanie przez Maryję dziewictwa, mimo że urodziła Syna	<input type="text"/>
Męka Jezusa	<input type="text"/>
Śmierć Jezusa	<input type="text"/>
Zmartwychwstanie	<input type="text"/>

Ćwiczenie 4

W krótkim tekście scharakteryzuj podmiot liryczny oraz adresata lirycznego utworów: *Bogurodzica*, *Postuchajcie, bracia miła...*, *Maryja, czysta dziewice...* oraz *Radości Wam powiedam...*

Ćwiczenie 5

Z utworów *Postuchajcie, bracia miła...*, *Maryja, czysta dziewice...* oraz *Radości Wam powiedam...* wynotuj po jednym cytacie zapisanym w mowie niezależnej.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, który z trzech utworów (*Posłuchajcie, bracia miła...*, *Maryja, czysta dziewice...* oraz *Radości Wam powiedam...*) przedstawia Maryję w tej samej funkcji co *Bogurodzica*. Napisz odpowiedź, w której użyjesz odpowiednio dobranych argumentów.

Ćwiczenie 7

Na podstawie utworu *Maryja, czysta dziewice...* wyjaśnij, dlaczego – według podmiotu lirycznego – ludziom potrzebne jest pośrednictwo Maryi. W odpowiedzi koniecznie przywołaj odpowiedni cytat.

Ćwiczenie 8

Jednym z dowodów na znaczenie Maryi było podkreślanie przez teologów, że Bóg umieścił ją w swoim planie zbawienia ludzi na wiele wieków przed jej przyjściem na świat. Wyjaśnij, w jaki sposób do tego twierdzenia odniósł się autor wiersza *Radości Wam powiedam...*

Praca domowa

Krolewno Niebieska... to XV-wieczny anonimowy utwór o tematyce maryjnej. W pracy liczącej co najmniej 180 słów ustosunkuj się do pytania: *Krolewno Niebieska...* – pieśń bliższa *Bogurodzicy* czy *Posłuchajcie, bracia miła...*?

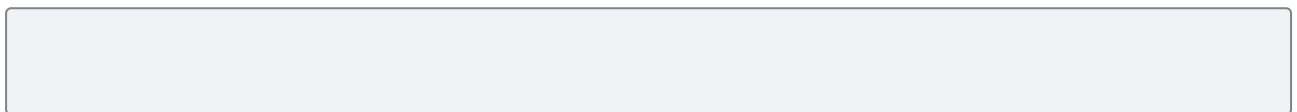
” *Krolewno Niebieska...*

Krolewno niebieska,
Matko chrześcijańska,
Wiesiel się, alleluja,
Czysta Panno Maryja.
Alleluja.

Ktoregoś nosiła,
Tegoś porodziła,
Trzeciego dnia z martwy wstał,
Jako prze(d)tem powiedział.
Alleluja.

Projsz za nami Boga,
Ty jejsz nasza koga,
Bysmy morze przebyli,
Do nieba się dostali.
Alleluja.

Źródło: *Krolewno Niebieska...*, [w:] Wiesław Wydra, Wojciech R. Rzepka, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984, s. 248.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: *Bogurodzica* jako pieśń wyrastająca ze średniowiecznego kultu maryjnego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

4) rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi.

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

IV. Samokształcenie.

1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- dokona analizy czterech utworów: *Bogurodzicy, Posłuchajcie, bracia miła..., Maryja, czysta dziewice...* oraz *Radości Wam powiedam...*;
- scharakteryzuje podmiot liryczny i adresata w utworach: *Bogurodzica, Posłuchajcie, bracia miła..., Maryja, czysta dziewice...* oraz *Radości Wam powiedam...*;
- połączy tytuły utworów średniowiecznych (*Bogurodzica, Posłuchajcie, bracia miła..., Maryja, czysta dziewice...* oraz *Radości Wam powiedam...*) z wydarzeniami z dziejów Jezusa i Maryi;
- porówna funkcję pełnioną przez Maryję w *Bogurodzicy* i *Maryja, czysta dziewice...*

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- metoda kosza i walizki.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat lekcji.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Nauczyciel prosi wybraną osobę o krótkie omówienie poznanych informacji.
2. Nauczyciel może wraz z uczniami stworzyć na tablicy schemat dotyczący kultu Matki Bożej w średniowieczu.
3. Praca z multimedium. Nauczyciel poleca, aby wybrany uczeń przeczytał polecenia 1-3 z sekcji „Film edukacyjny”. Następnie dzieli ich na grupy i prosi, aby opracowali odpowiedzi do poleceń. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udzielając także uczniom informacji zwrotnej.
4. Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Dzieli uczniów na 3 grupy (lub więcej, w zależności od czasu, który pozostał na pracę z ćwiczeniami). Przydziela uczniom zadania i wyznacza czas na ich realizację. Po zakończeniu pracy weryfikuje poprawność odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

2. Nauczyciel przeprowadza podsumowanie metodą kosza i walizki. Rozdaje uczniom kartki w dwóch kolorach (np. zielony i żółty). Na zielonych kartkach uczniowie zapisują informacje i umiejętności, które uznali podczas lekcji za cenne, przydatne. Na żółtych – zbędne. Nauczyciel odczytuje refleksje uczniów.

Praca domowa:

1. Praca domowa z e-materiału: *Krolewno Niebieska...* to XV-wieczny anonimowy utwór o tematyce maryjnej. W pracy liczącej co najmniej 180 słów ustosunkuj się do pytania: *Krolewno Niebieska...* – pieśń bliższa *Bogurodzicy* czy *Posłuchajcie, bracia miła...*?

Materiały pomocnicze:

- Wiesław Wydra, Wojciech R. Rzepka, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984.
- E. Ostrowska, *Bogurodzica*, [w:] *O artyzmie średniowiecznych zabytków językowych (Bogurodzica. Kazania Świętokrzyskie, „Posłuchajcie, bracia miła”)*, Kraków 1967, s. 7, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” CLIV, Prace Językoznawcze z. 20.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Film” do podsumowania lekcji.